

**ВІСНИК НАУКИ ТА
ОСВІТИ**
ISSN 2786-6165 (online)

Nº 2(32) 2025

Видавнича група «Наукові перспективи»
Християнська академія педагогічних наук України

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 2(32) 2025

Київ – 2025

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 2(32) 2025

Kiev – 2025

**«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка»,
Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»):
журнал. 2025. № 2(32) 2025. С. 1965**

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 03.03.2025, № 1/3-25)

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022
№ 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології
(спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки
(спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від
23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології
(спеціальність - 035 філологія)**

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, Всеукраїнської асоціації педагогів і психологів з духовно-морального виховання та Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а, також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а, також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна)

Редакційна колегія:

- Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- Вакулик Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- Волошенко Марина Олександрівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Національний університет "Одеська політехніка" (Одеса, Україна)
- Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Гончарук Віталій Володимирович – к.пед.н., старший викладач кафедри хімії та екології «Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини», (м. Умань, Україна)
- Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- Коштар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- Куриш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- Линтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Галів М.Д. <i>ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСУДЖЕНИМИ ОСОБАМИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ</i>	901
Гончар Л.В. <i>ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ І ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ СЕРЕД ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ</i>	916
Гончар О.Г. <i>РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ</i>	926
Горбенко Є.О. <i>ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕЛЕКТРОНІКА»: ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ</i>	939
Дерстуганова Н.В. <i>ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ДОКТОРСЬКИХ СТУПЕНІВ: ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ</i>	950
Джоголик О.В. <i>ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІКТ У ВИЩІЙ ОСВІТІ У СВІТОВОМУ ВИМІРІ</i>	962
Диндаренко О.А. <i>МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ</i>	970
Добрянська О.І. <i>АНАЛІЗ СИСТЕМИ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ</i>	979
Зданевич Л.В., Цегельник Т.М., Новак О.М. <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГО- ГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ</i>	992
Ісичко Л.В. <i>ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В МЕЖАХ ЕЛЕКТРОННОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	1004
Казьмірчук Н.С., Карук І.В., Стахова І.А. <i>ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ</i>	1015

УДК 373.2.013.77:159.923:373.2.091.21:314.15-022.326

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-992-1003](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-992-1003)

Зданевич Лариса Володимирівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, тел.: (096) 513-05-05, <https://orcid.org/0000-0001-8387-2143>

Цегельник Тетяна Миколаївна доктор філософії, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, тел.: (096) 627-80-08, <http://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

Новак Олена Мусіївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, тел.: (097)226-22-44, <https://orcid.org/0000-0002-2050-2599>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито теоретико-методологічні засади психолого-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб в умовах закладу дошкільної освіти. Автори акцентують увагу на тому, що гострі виклики сьогодення, які змушують родини змінювати місце проживання, залишати рідні домівки, рідних, друзів, втрачати їх, здійснюють негативний вплив на дітей і призводять до психологічних травм. Актуальним постає психолого-педагогічний супровід дітей внутрішньо переміщених осіб, який передбачає згуртованість дій усіх учасників освітнього процесу закладу дошкільної освіти та громадськості. Наголошено на увазі з боку держави щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, до принципів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти. Представлено характеристику вітчизняними науковцями дефініцій «супровід», «психолого-педагогічний супровід» та його особливості в умовах закладу дошкільної освіти. Розглянуто види психолого-педагогічного супроводу дітей у закладі дошкільної освіти та принципи, на яких він повинен базуватися. Переконані, що забезпечення ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей внутрішньо переміщених осіб в умовах закладу

дошкільної освіти є важливим кроком на шляху до їхнього успішного розвитку та інтеграції в нове соціокультурне середовище. Автори акцентують увагу на таких вагомих аспектах: кожна дитина з числа внутрішньо переміщених осіб чи дитина, яка має статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, має свої унікальні потреби та досвід, саме тому психолого-педагогічний супровід має бути індивідуалізованим та враховувати особливості кожної дитини; оскільки супровід повинен охоплювати різні аспекти їхнього розвитку, зокрема когнітивний, емоційний, соціальний та фізичний, то важливо забезпечити співпрацю між різними фахівцями (психологи, педагоги, логопеди, соціальні працівники та ін.); систематично залучати батьків до процесу психолого-педагогічного супроводу та надавати їм необхідну інформацію та підтримку; створити безпечне середовище, оскільки ця категорія вихованців надзвичайно потребує відчуття безпеки та підтримки.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, вихователь закладу дошкільної освіти, психолого-педагогічний супровід, інклюзивне навчання, інклюзивна група, команда психолого-педагогічного супроводу.

Zdanevych Larysa Volodymyrivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Pedagogy, Psychology and Professional Methodics, Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy, Khmelnytskyi, tel.: (096) 513-05-05, <https://orcid.org/0000-0001-8387-2143>

Tsehelnyk Tetiana Mykolaivna Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Special and Inclusive Education, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk, Ternopil, tel.: (096) 627-80-08, <http://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

Novak Olena Musiivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool Pedagogy, Psychology and Professional Methodics Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy, Khmelnytskyi, tel.: (097) 226-22-44, <https://orcid.org/0000-0002-2050-2599>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF CHILDREN OF INTERNALLY DISPLACED PEOPLE IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. The article has revealed the theoretical and methodological foundations of psychological and pedagogical support of internally displaced

people in preschool educational institutions. The authors have emphasized that the acute challenges of nowadays, which force families to change their place of residence, leave their homes, relatives, friends, and lose them, have a negative impact on children and lead to psychological trauma. The psychological and pedagogical support of children of internally displaced people, which involves the cohesion of all participants in the educational process of preschool educational institutions and the public, has become relevant. The attention of the state to ensure the rights and freedoms of internally displaced people, to the principles of educational activities in the field of preschool education has been emphasized. The characterization of the definitions of “support”, “psychological and pedagogical support” and its features in the conditions of preschool educational institution by national scientists has been presented. The authors have considered the types of psychological and pedagogical support for children in preschool educational institutions and the principles on which it should be based. We are convinced that ensuring effective psychological and pedagogical support for children of internally displaced people in preschool educational institutions is an important step towards their successful development and integration into a new socio-cultural environment. The authors have emphasized the following important aspects: each child from among internally displaced people or a child with the status of a child affected by war and armed conflict has its own unique needs and experience, which is why psychological and pedagogical support should be individualized and take into account the characteristics of each child; since support should cover various aspects of their development, including cognitive, emotional, social and physical, it is important to ensure cooperation between different specialists (psychologists, teachers, speech therapists, etc.); systematically involve parents in the process of psychological and pedagogical support and provide them with the necessary information and support; create a safe environment, as this category of students is in great need of a sense of security and support.

Keywords: internally displaced people, children of preschool age, preschool educational institution, educator of a preschool educational institution, psychological and pedagogical support, inclusive education, inclusive group, team of psychological and pedagogical support.

Постановка проблеми. Солідарні з науковцями у тому, що діти дошкільного віку є найуразливішими у ситуації воєнного конфлікту в країні, адже «процеси становлення і розвитку психіки, соціалізації, формування особистості, її світогляду започатковуються саме в цей період дитинства» [8, с. 11]. Як зауважують І. Луценко та співавтори, «зростання нинішніх дошкільників проходить в умовах реальних подій військової

агресії на території рідної країни (міста, селища, будинку) і відтворювання медіазасобами відеосюжетів, документальних зображень бойової техніки, зброї, учасників бойових дій, поранених бійців, людських страждань, використання у мовленнєвому середовищі військової лексики (антитерористична операція, бойовики, вибухи, ворожі обстріли, воєнні дії, збройні провокації, гранатомети, міни, окупанти, оборонні укріплення тощо)» [8, с. 11]. Нажаль, гострі виклики сьогодення змушують родини змінювати місце проживання, залишати рідні домівки, рідних, друзів, втрачати їх. Ці події надзвичайно важко переживають діти, які часто стають очевидцями подій, через що отримують психологічну травму. Науковці акцентують увагу на тому, що «наслідками психотравми є виникнення таких негативних психічних станів, як нервові напруження, стресові розлади, образливість, замкненість, тривожність, агресивність. Задля їх подолання, запобігання процесам формування посттравматичного симптомокомплексу, успішної реабілітації, адаптації малюків до нового середовища, необхідний моніторинг психічного стану дітей» [8, с. 12]. Відповідно, постає необхідність психолого-педагогічного супроводу дітей внутрішньо переміщених осіб, що, в свою чергу, передбачає згуртованість дій усіх учасників освітнього процесу закладу дошкільної освіти та громадськості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен психолого-педагогічного супроводу схарактеризований у напрацюваннях О. Баєр, А. Богуш, Л. Березовської, С. Діхтяренко, М. Іваненко, І. Ісаєвої, Н. Каньоси, К. Крутій, Н. Маліновської, І. Рогальської-Яблонської, О. Трофімової та ін. Ґрунтовними є дослідження Т. Докучиної, І. Луценко, І. Калініченко, А. Колупаєвої, А. Обухівської, Р. Попелюшко та ін., що стосуються різних питань психолого-педагогічного супроводу у сфері інклюзивної освіти. Вагомим для вирішення поставленої проблеми вважаємо навчально-методичний посібник «Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології», представлений І. Луценко, А. Богуш, Л. Калмиковою, В. Кузьменко, С. Поворознюк, О. Рейпольською. Авторами розкрито емпіричні дані щодо індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб, концепцію, теоретичні аспекти психолого-педагогічного супроводу їх виховання та розвитку, а також запропоновано методику, розробки технологій психолого-педагогічного супроводу. Складні і актуальні питання психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку під час воєнних дій привернули увагу багатьох вітчизняних науковців і практиків (І. Аפרелєва, Т. Гніда, Г. Герило, Н. Пророк, М. Щербакова та ін.).

Мета статті – розкрити теоретико-методологічні засади психолого-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають К. Левченко та В. Панок, у відповідності до Керівних принципів ООН з питання про переміщення осіб всередині країни, переміщеними всередині країни особами (або внутрішньо переміщеними особами) вважаються особи або групи осіб, які були змушені покинути або залишити свої будинки чи місця звичайного проживання, зокрема, в результаті або задля уникнення наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або викликаних діяльністю людини лих, і які не перетинали визнаних міжнародною спільнотою державних кордонів [11, с. 11].

У Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі – ЗУ) зазначено, що «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [3]. Згідно з Статтею 2 «Гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» ЗУ, «Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні» [3]. Одним із таких прав є – право на освіту.

Наголосимо, що серед засад державної політики та принципів освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти є: рівний доступ до здобуття дошкільної освіти; доступність (у тому числі територіальна), безоплатність і світський характер дошкільної освіти в державних та комунальних закладах дошкільної освіти; створення умов, зокрема інклюзивного чи спеціального освітнього середовища, для здобуття дошкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами з урахуванням особливостей їхнього розвитку та у спосіб і формах, які є для них найбільш зручними та ефективними; створення безпечного та здорового освітнього середовища; обов'язковість здобуття дошкільної освіти дітьми старшого дошкільного віку відповідно до державного стандарту та ін. [2]. Відомо, що головне

призначення закладу дошкільної освіти – соціальна адаптація до умов життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих, виховання ціннісного ставлення до природи, людей, самої себе. Саме дитячий садок, як стверджують науковці, має забезпечити фізичне, психічне здоров'я дитини, її різнобічний гармонійний розвиток, набуття життєвого досвіду, стати своєрідним посередником між сім'єю та навколишнім світом [5, с. 122].

Зауважимо, що поряд з дефініцією «супровід» у науково-методичній літературі також використовується ряд супутніх термінів: «допомога», «підтримка», «турбота» «забезпечення», «взаємодія», «створення умов» та ін. Поняття «супровід» науковці вважають «комплексним методом, в основі якого лежить єдність чотирьох функцій: діагностична (виявлення суті проблеми); інформаційна (розкриття шляхів розв'язання проблеми); консультаційна (надання допомоги на етапі ухвалення рішення й вироблення плану вирішення проблеми); оперативна (вчасна допомога в розв'язанні проблеми з опорою на потенційні можливості особистості), аналітична (вивчення результатів педагогічного супроводу, корекція відхилень у розв'язанні проблем, пошук шляхів удосконалення умов для самореалізації суб'єкту супроводу)» [5, с. 123-124]. Погоджуємося, що модель педагогічного супроводу «ґрунтується на компетентнісному підході та реалізується на основі взаємодії його основних складових компонентів: цілепокладання, стратегії планування змісту та технології його реалізації, чіткого визначення рольових позицій усіх учасників освітнього процесу, єдності принципів та очікуваних результатів» [5, с. 124].

Зокрема, Л. Березовська поняття «супровід» визначає як «комплексний метод в освітньому процесі, в основу якого закладено такі функції: діагностувальну (виявлення проблеми); інформаційну (пошук шляхів вирішення проблеми); консультаційну (надання допомоги, вироблення плану вирішення проблеми); оперативну (своєчасна допомога у вирішенні проблеми), аналітичну (аналіз результатів здійснення психолого-педагогічного супроводу, пошук шляхів удосконалення умов для самореалізації суб'єкта супроводу)» [10, с. 78].

Феномен «психолого-педагогічний супровід» трактується Л. Березовською як «складне інтегроване поняття, що включає педагогічну підтримку й надання психологічної допомоги дитині та її найближчому оточенню» [10, с. 79]. Авторка зазначає, що психолого-педагогічний супровід «передбачає комплексну реалізацію педагогічної та психологічної допомоги дітям та їхнім родинам, налагодження партнерських взаємин, створення психологічного мікроклімату, врахування індивідуальних потреб та інтересів дитини, членів її сім'ї, підвищення психолого-педагогічної культури батьків» [10, с. 80]. В. Зінченко вважає, що психолого-педагогічний

супровід – це «комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини в ситуаціях взаємодії, що передбачена індивідуальною програмою розвитку» [4, с. 16].

Психолого-педагогічний супровід відповідає за створення у закладі освіти успішного освітнього процесу, соціалізації дитини, її самореалізації, оскільки повноцінний розвиток особистості є гарантом суспільного благополуччя [9]. Відповідно, об'єкт психолого-педагогічного супроводу – освітній процес, а предмет – ситуація особистісного розвитку і виховання дитини як система взаємин зі світом, з оточенням, дорослими, однолітками, з самим собою. Науковці рекомендують розглядати психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку і виховання дитини як «супровід міжособистісних взаємин (їх розвиток, корекція, взаємовплив), завданнями якого є: попередження виникнення проблем особистісного розвитку і виховання дитини; допомога (сприяння) дитині у вирішенні актуальних завдань виховання і соціалізації: проблеми, пов'язані з вибором освітнього і професійного маршруту; порушення емоційно-вольової сфери, налагодження взаємин з однолітками, вчителями, батьками; розвиток психолого-педагогічної компетентності (культури) педагогів, батьків» [9]. Видами роботи з психолого-педагогічного супроводу виокремлено: профілактику; діагностику (індивідуальна і групова); психолого-педагогічну просвіту: формування психолого-педагогічної культури; розвиток психолого-педагогічної компетентності педагогів, вихователів, практичних психологів, батьків [9].

На важливості організації психолого-педагогічного супроводу дитини дошкільного віку, тобто ставленні до неї не лише як до об'єкта засвоєння знань та умінь, а й як до суб'єкта спілкування, співпраці, спільної діяльності, розширення ступенів її свободи, наданні права на власний вибір, наголошують Н. Каньоса та Т. Бабюк [5, с. 122]. Автори зауважують, що у педагогіку це поняття увійшло за поняттями психологічна й соціальна допомога та підтримка, що обумовлено проникненням до освітнього простору ідей гуманістичної філософії та психології: розуміння людини як творця власного життя; здатність людини до саморозвитку та особистісного зростання, реалізації внутрішнього потенціалу; унікальність кожної людини (дитини) [5, с. 122]. Відповідно, «знання, вміння та навички визнаються психологами та педагогами не лише як показники розвитку особистості, а й як вихідні якості особистісного зростання. Вікові та індивідуальні особливості розглядаються як ступені реалізації свого природного потенціалу, зокрема, соціального, пізнавального, художнього, творчого, інтелектуального» [5, с. 122].

Н. Каньоса та Т. Бабюк зауважують, що для розкриття поняття «психолого-педагогічний супровід» як основні смислові одиниці

використовуються такі поняття як «взаємодія», «співпраця», «створення умов», «допомога», «діяльнісна спрямованість», «робота з об'єктом». Відповідно, радять психолого-педагогічний супровід розглядати у таких аспектах, як: професійну діяльність педагога-психолога, здатного надати допомогу та підтримку в індивідуальній освіті дитини; процес, що містить комплекс цілеспрямованих послідовних педагогічних процесів, які допомагають дитині зробити моральний самостійний вибір під час вирішення освітніх завдань; взаємодію супроводжуючого та супроводжуваного; технологію, що включає низку послідовних етапів діяльності педагога, психолога та інших спеціалістів із забезпечення навчальних досягнень здобувачів; систему, що характеризує взаємозв'язок та взаємозумовленість елементів: цільового, змістовного, процесуального та результативного [5, с. 123].

Супровід в умовах ЗДО, як стверджує С. Попиченко, – це «створення простору становлення дитини задля оптимізації її розвитку у взаємодії із середовищем. Простір розглядається як паралельний до процесу навчання, виховання і розвитку процес, спрямований на створення комфортних умов і технологічного забезпечення входження дитини до світу культури, її соціалізації» [7, с. 81]. Відповідно, термін «психолого-педагогічний супровід» визначається авторкою як «модель діяльності педагога у ЗДО, спрямовану на оптимізацію індивідуально-особистісного розвитку дитини у процесі взаємодії з довкіллям, який передбачає: задоволення базових потреб дитини; забезпечення психологічної і соціальної безпеки; задоволення первинних потреб та інтересів дитини; своєчасну допомогу у вирішенні її проблем». Беремо за основу види психолого-педагогічного супроводу у ЗДО, представлені С. Попиченко:

- психолого-педагогічний супровід дітей. Предмет супроводу – особистість, пізнавальні психічні процеси, емоційно-вольова сфера, дитячо-батьківські взаємини, взаємодія з педагогами. Засоби – групові та індивідуальні заняття, ігри, вправи, спільна діяльність із дорослими;

- психолого-педагогічний супровід батьків. Предмет супроводу – дитячо-батьківські взаємини, стосунки батьків із вихователями, працівниками ЗДО. Засоби – індивідуальні та групові консультації, батьківські збори, засідання батьківського клубу, спільні заняття з дітьми;

- психолого-педагогічний супровід педагогів і вихователів. Його предметом – стосунки в колективі, взаємини з дітьми, взаємини з батьками, професійна діяльність. Засоби – консилиуми, індивідуальні та групові консультації, семінари-практикуми, ділові ігри;

- психолого-педагогічний супровід освітнього процесу. Його предмет – вікові паралелі, взаємини з родиною, зв'язки зі школою, взаємодія

педколективу та адміністрації. Засоби – консиліуми, семінари-практикуми, ділові ігри, спільні заходи з батьками [7, с.82].

Погоджуємося з І. Апелєвою та М. Щербаковою, що принципами, на яких повинен базуватися психолого-педагогічний супровід дітей у ЗДО, є такі: загальності (потреба в допомозі та підтримці існує об'єктивно й закономірно, тому кожна дитина потребує систематичної та індивідуальної допомоги); суб'єктності й індивідуальності (підтримка спрямована на розвиток суб'єктності та індивідуальності); проблемності (підтримка спрямована на розв'язання проблеми дитини); пріоритету захисту прав та інтересів дитини (діяльність, спрямована на обстоювання інтересів і прав дитини, зокрема її права на помилку); адресності й ступеня допомоги (допомога здійснюється адресно й тоді, коли власних зусиль дитини не достатньо для розв'язання проблеми); співпраці між дитиною та дорослим (пріоритет у розв'язання проблеми належить самій дитині); педагогічний такт вихователя, ненав'язливість допомоги; систематичності підтримки (швидке й ефективне реагування на проблеми дітей, прогнозування їх виникнення); диференційованого підходу при наданні підтримки; поступове збільшення або зменшення ступеня допомоги [1, с. 46-47].

Ефективними умовами здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, на думку І. Луценко, є «створення спеціального освітнього середовища у ЗДО, що передбачає наявність корекційно-розвивального середовища, компетентних фахівців, які володіють сучасними методами і технологіями роботи з дітьми» [6, с. 25], а принципами – «врахування інтересів того, кого супроводжують, безперервність супроводу, комплексний підхід до здійснення супроводу, злагоджена робота фахівців, залучених до здійснення супроводу» [6, с. 25].

Висновки. Психолого-педагогічний супровід внутрішньо переміщених осіб в умовах закладу дошкільної освіти є важливим аспектом забезпечення їхнього повноцінного розвитку та адаптації до нових умов. Цей процес базується на комплексі теоретико-методологічних засад, спрямованих на створення сприятливого та інклюзивного середовища для дітей внутрішньо переміщених осіб. Переконані, що забезпечення ефективного психолого-педагогічного супроводу дітей внутрішньо переміщених осіб в умовах закладу дошкільної освіти є важливим кроком на шляху до їхнього успішного розвитку та інтеграції в нове соціокультурне середовище. Поділяємо думку науковців, що у складний для дітей період військового стану психолого-педагогічний супровід має бути спрямований на: «соціалізацію дітей, з одночасним розвитком їх самостійності; формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей в незвичних умовах та обставинах; розвиток навичок саморегуляції та

саморозвитку дітей з урахуванням воєнного стану та відсутності належних способів організації дітей в групах; напрацювання психологічних засобів стійкості дітей до зовнішніх чинників шляхом роз'яснення, зрозумілими для дітей термінами ситуації що склалася» [1, с. 47-48]. При цьому актуальними принципами психологічного супроводу дитини в закладах дошкільної освіти під час війни є: «рекомендаційний характер порад як психолога, так і вихователя; пріоритет інтересів дошкільника; віра в можливість дитини; комплексний підхід до супроводу розвитку дитини; урахування вікових та особистісних особливостей дитини; безперервність підтримки дитини в педагогічному процесі» [1, с. 47-48].

Акцентуємо увагу на таких вагомих аспектах: кожна дитина з числа внутрішньо переміщених осіб чи дитина, яка має статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, має свої унікальні потреби та досвід, саме тому психолого-педагогічний супровід має бути індивідуалізованим та враховувати особливості кожної дитини; оскільки супровід повинен охоплювати різні аспекти їхнього розвитку, зокрема когнітивний, емоційний, соціальний та фізичний, то важливо забезпечити співпрацю між різними фахівцями (психологи, педагоги, логопеди, соціальні працівники та ін.); систематично залучати батьків до процесу психолого-педагогічного супроводу та надавати їм необхідну інформацію та підтримку; створити безпечне середовище, оскільки ця категорія вихованців надзвичайно потребує відчуття безпеки та підтримки. Необхідно створити в закладі дошкільної освіти атмосферу прийняття та розуміння, де кожна дитина почуватиметься комфортно та захищено.

Література:

1. Апрелева І. В., Щербакова М. А. Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку під час воєнних дій. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/69/1111/2291-1?inline=1>
2. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 42, ст. 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 1, ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
4. Зінченко В. М. Організація психолого-педагогічного супроводу дитини в умовах дошкільного закладу. *Дошкільна освіта*. 2004. № 1. С. 15–17.
5. Каньоса Н. Г., Бабюк Т. Й. Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини дошкільного віку. Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти: зб. матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти; [відпов. секр. Н.Г. Каньоса]. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2024. С. 121–126.

6. Луценко І. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Київ, НПУ імені М. П. Драгоманова 2013. 497 с.

7. Попиченко С. С. Психолого-педагогічний супровід розвитку пізнавальних психічних процесів у дошкільника. Психолого-педагогічний супровід гармонійного розвитку дитини в загальноосвітніх закладах: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-методичного семінару для науковців, практичних працівників та студентів (17 квітня 2014 року) / гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін. Умань: АЛМІ, 2014. 116 с.

8. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології: навчально-методичний посібник / І. О. Луценко, А. М. Богуш, Л. О. Калмикова, В. У. Кузьменко, С. І. Поворознюк, О. Д. Рейпольська; за наук. редакцією І. О. Луценко. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 213 с.

9. Психолого-педагогічний супровід і підтримка в умовах модернізації освітньо-виховного простору. URL: <https://osvita.ua/school/method/upbring/1334/>

10. Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти: (колективна монографія) / А. М. Богуш, Л. І. Березовська, С. В. Діхтяренко, Н. В. Маліновська, Р. Г. Найда / За загальною і науковою редакцією дійсного члена НАПН України доктора педагогічних наук, професора А. М. Богуш. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 296 с.

11. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. К.: Агентство «Україна». 2015. 424 с.

References:

1. Aprelieva, I. V., Shcherbakova, M. A. *Psykholoho-pedahohichnyy suprovod ditey doshkil'noho viku pid chas voyennykh diy* [Psychological and pedagogical support of preschool children during military operations]. Retrieved from: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/69/1111/2291-1?inline=1> [in Ukrainian].

2. *Zakon Ukrainy «Pro doshkil'nu osvitu»* [Law of Ukraine "On Preschool Education"]. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2024, Vol. 42, p. 258. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].

3. *Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennya prav i svobod vnutrishn'o peremishchenykh osib»* [Law of Ukraine "On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons"] Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2015, Vol. 1, p.1. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].

4. Zinchenko, V. M. (2004). *Orhanizatsiya psykholoho-pedahohichnoho suprovodu dytyny v umovakh doshkil'noho zakladu* [Organization of psychological and pedagogical support for a child in a preschool institution]. Preschool education. Vol. 1, pp. 15–17 [in Ukrainian].

5. Kanyosa, N. G., Babiuk, T. Y. (2024). *Psykholoho-pedahohichnyy suprovod rozvytku osobystosti dytyny doshkil'noho viku* [Psychological and pedagogical support for the development of the personality of a preschool child]. Current problems of the continuity of preschool and primary education: collection of materials of the X International Scientific and Practical Conference, pp. 121–126 [in Ukrainian].

6. Lutsenko, I. (2013). *Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maybutnikh vykhovateliv do orhanizatsiyi komunikatyvno-movlennyevoyi diyal'nosti ditey starshoho doshkil'noho viku* [Theoretical and methodological principles of training future educators to organize communicative and speech activities of children of senior preschool age]. Doctor's thesis. Kyiv, NPU named after M. P. Dragomanov, 497 p. [in Ukrainian].

7. Popychenko, S. S. (2014). *Psykhologo-pedahohichnyy suprovid rozvytku piznaval'nykh psykhhichnykh protsesiv u doshkil'nyka* [Psychological and pedagogical support for the development of cognitive mental processes in a preschooler]. Psykhologo-pedahohichnyy suprovid harmoniynoho rozvytku dytyny v zahal'noosvitnikh zakladakh – Psychological and pedagogical support for the harmonious development of a child in general educational institutions. Collection of materials of the II All-Ukrainian scientific and methodological seminar for scientists, practitioners and students (April 17, 2014). Uman: ALMI, 116 p. [in Ukrainian].

8. Lutsenko, O.I., Bogush, A.M., Kalmykova, L.O., Kuzmenko, V.U., Povoroznyuk, S. I., Reipolska, O.D. (2018). *Psykhologo-pedahohichnyy suprovid vykhovannya i rozvytku ditey doshkil'noho viku z rodyn uchasnykiv ATO i vnutrishn'o peremishchenykh osib* [Psychological and pedagogical support for the upbringing and development of preschool children from families of ATO participants and internally displaced persons: concept, methodology, technologies]. Kyiv: Publishing House of the National University named after M. P. Dragomanov, 213 p. [in Ukrainian].

9. *Psykhologo-pedahohichnyy suprovid i pidtrymka v umovakh modernizatsiyi osvityn'o-vykhovnoho prostoru* [Psychological and pedagogical support and guidance in the context of modernization of the educational space]. Retrieved from: <https://osvita.ua/school/method/upbring/1334/> [in Ukrainian].

10. Bogush, A.M., Berezovska, L.I., Dikhtyarenko, S.V., Malinovska, N.V., Naida R.G. (2023). *Psykhologo-pedahohichnyy suprovid formuvannya profesiyno-metodychnoyi spryamovanosti osobystosti maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi osvity* [Psychological and pedagogical support for the formation of the professional and methodological orientation of the personality of future preschool education specialists]. Ivano-Frankivsk: NAIR, 296 p. [in Ukrainian].

11. *Sotsial'no-pedahohichna ta psykholohichna dopomoha sim'nyam z dit'my v period viys'kovoho konfliktu* [Socio-pedagogical and psychological assistance to families with children during the military conflict]. Manual. Kyiv: Agency «Ukraine» 2015, 424 p. [in Ukrainian].

Журнал

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 2(32) 2025

Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2.

Видавець:

Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.